

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, [http:// www.kp.org.pl](http://www.kp.org.pl)

Świebodzin, 17 lutego 2014 r.

**Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska
w Gdańsku**

W związku z konsultacjami społecznymi projektu planu zadań ochronnych obszaru Natura 2000 Wielki Sandr Brdy PLB220001, przypominam że:

1. Pismem z 31 grudnia 2012 r. prosiłem o włączenie Klubu Przyrodników, imiennie: Moniki Kotulak oraz Pawła Pawlaczyka do procesu tworzenia planu zadań ochronnych obszaru oraz złożyłem wnioski wstępne Klubu Przyrodników do PZO.
2. Pismem z 23 września 2013 r. ponowiłem prośbę prosiłem o włączenie Klubu Przyrodników do procesu tworzenia planu zadań ochronnych obszaru, zwróciłem uwagę że oczekiwałem ustosunkowania się do wniosków z grudnia 2011 w odpowiednim punkcie dokumentacji PZO, a także przedstawiłem dalsze wnioski do projektu PZO.

Prośby te nie zostały zrealizowane, a w podawanej obecnie konsultacjom dokumentacji planu, pomimo odniesienia się w pkt 11 do uwag innych podmiotów i instytucji, nie znajduję żadnego odniesienia się do uwag Klubu Przyrodników.

W związku z powyższym, przedkładam ponownie wszystkie wniesione już poprzednio uwagi, żądając ich rozważenia w ramach postępowania z udziałem społeczeństwa. Dołączam do nich nowe uwagi do aktualnej wersji projektu. Uprzejmie proszę również o wyjaśnienie, dlaczego wniesione w 2012 i 2013 r. uwagi nie były rozważane wcześniej, wbrew deklaracjom o szerokim uspołecznieniu prac nad planami zadań ochronnych w projekcie POIS.05.03.00-00-186/09-04, „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski” i o wnikliwym analizowaniu na bieżąco napływających uwag i wniosków.

z poważaniem

Do wiadomości

- Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych
- Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska

Uwagi wstępne z 31 grudnia 2012 r.

1. W związku z ciągłością przyrodniczą obszarów specjalnej ochrony ptaków Bory Tucholskie PLB220009 i Wielki Sandr Brdy PLB220001 należy przyjąć, że wszystkie gatunki uznane za przedmioty ochrony w obszarze Bory Tucholskie, powinny być automatycznie przedmiotami ochrony w obszarze Wielki Sandr Brdy PLB220001, o ile tylko w nim w ogóle występują.
2. Zwracam uwagę na potrzebę konkretnego formułowania wskaźników, celów i ustaleń planistycznych co do modyfikacji gospodarowania. Cele do osiągnięcia powinny być określone w sposób mierzalny / weryfikowalny. Zarządzenie, jako akt prawa miejscowego, zgodnie z zasadami techniki prawodawczej, powinno określać normy, a nie tylko zalecenia. Modyfikacje gospodarki powinny być skonkretyzowane, bez używania określeń „dążenie do...”, „w miarę możliwości...” itp.
3. Typową cechą krajobrazu Borów Tucholskich jest jego oligotrofia. Dotyczy to również znacznej części wód w obszarze. Fauna ptaków obszaru również zależy od tej cechy – siedliskiem występujących tu ptaków jest krajobraz budowany głównie przez sosnowe bory i oligo- lub mezotroficzne jeziora. Choć oznacza to m. in. względnie niskie zagęszczenia ptaków szuwarowych, zachowanie tej cechy krajobrazu powinno być postawione za strategiczny cel ochrony, także w planie koncentrującym się na zachowaniu ostoi ptaków.
Konsekwencją tego powinno być:
 - a) Wykluczenie, w przedmiotowym obszarze, dążenia do wzbogacenia gatunkowego i ekosystemów leśnych,
 - b) Wskazanie jako cel w planie zadań ochronnych osiągnięcia bardzo dobrego, a nie tylko dobrego stanu ekologicznego jezior. Cel taki, wskazany w PZO, stanie się celem środowiskowym dla wód, o którym mowa w art. 38f ustawy Prawo Wodne i jego osiągnięcie będzie obowiązkiem właścicieli i zarządców wód. Dysponują oni instrumentami, by np. ograniczyć możliwość odprowadzania ścieków do wód w obszarze.
4. Działaniem ochronnym powinno być konkretne ograniczenie i limitowanie zagospodarowania i użytkowania turystycznego, rekreacyjnego i sportowego brzegów jezior oraz samych jezior. Należy wskazać jeziora, lub części jezior, które są kluczowe dla ptaków w różnych porach roku (miejsca lęgów, wodzenia młodych, miejsca zerowania) i ustalić w planie, że np. w określonych okresach akweny te nie powinny być miejscem uprawiania żeglarstwa, rekreacji, sportów wodnych. Być może niektóre akweny powinny być z takiego rekreacyjnego użytkowania wyłączone całkowicie.
Turystykę i rekreację z pewnością należy ująć wśród zagrożeń dla przedmiotów ochrony. Ujętym w planie działaniem ochronnym powinien być jej monitoring, np. okresowe liczenie użytkowników tafli wody.
Podobnie, konieczna wydaje się analiza, które odcinki rzek są kluczowe dla ptaków i na których odcinkach może wystąpić konflikt między ptakami a turystyką kajakową. W szczególności: znanym zjawiskiem jest, że spływy kajakowe w maju, czerwcu i pierwszej

połowie lipca powodują rozplaszanie stadek rodzinnych ptaków wodnych, wodzących wówczas swoje pisklęta. Negatywnie wpływa to na sukces lęgowy. Problem ten może dotyczyć np. nurogęsi i gagoła. Należy ująć go wyraźnie wśród zagrożeń dla przedmiotów ochrony. Ujętym w planie działaniem ochronnym powinien być monitoring natężenia turystyki kajakowej, a działaniem ochronnym – np. limitowanie ruchu kajakowego na niektórych rzekach, bądź ich udostępnianie do turystyki kajakowej dopiero po 15 lipca. Natomiast na wszystkich akwenach, działaniem ochronnym powinno być stworzenie i promocja dobrowolnego „kodeksu turysty-przyrodnika”, promującego określone zachowania (np. nie wpływanie w strefie szuwarów, nie rozplaszanie stadek rodzinnych ptaków).

5. Kluczowe znaczenie dla niektórych gatunków ptaków, w tym przedmiotów ochrony, mogą mieć wyspy na jeziorach. Mogą one być miejscami wyższego niż przeciętne sukcesu lęgowego, w związku np. z obniżeniem poziomu drapieżnictwa. Proponujemy więc ustalenia planistyczne, które zapewniłyby dobre warunki ptakom na wyspach, np. ograniczenia w możliwości penetracji wysp i dobijania do nich sprzętem pływającym, przynajmniej w sezonie lęgowym ptaków.
6. Kluczowe znaczenie dla ptaków w obszarze – w tym dla gagoła, nurogęsi – mają drzewostany strefy brzegowej jezior, czyli ekoton las-woda. Wnioskujemy, by przyjąć w PZO za zasadę wyłączenie z użytkowania rębnych ekotonów wzdłuż jezior i cieków wodnych o szerokości drzewostanu min. 50 m. Ekotonów tych nie należy także użytkować zrębami złożonymi. Dopuszczenie do stosowania zrębów złożonych co prawda wydłuża o kilka-kilkanaście lat proces wyrębu, lecz koniec końców prowadzi do usunięcia kluczowego dla ptaków starodrzewia. Ustaleniem planu powinna być także konsekwentna ochrona ekotonów las-woda, w tym także pełna ochrona roślinności szuwarowej, litoralnej, oraz pozostawianie drzew zamierających i martwych, w szczególności przewracających się do wody (dotyczy zarówno brzegów jezior, jak i rzek).
7. W tym obszarze szczególne znaczenie ma ochrona dziuplaków i ich miejsc lęgowych. Dziuple występują najczęściej w drzewach starych – w tym w drzewostanach rębnych. Dotychczas deklarowanym standardem w Lasach Państwowych jest pozostawianie wszystkich drzew dziuplastych, co zresztą jest wymogiem posiadanego przez RDLP certyfikatu FSC, a także jest wskazane w Instrukcji Ochrony Lasu. W związku z tym, w planie proponujemy zapisać wymóg bardzo konsekwentnego pozostawiania wszystkich drzew dziuplastych, w szczególności przy prowadzonych cięciach rębnych. Odpowiada to deklaracjom Lasów Państwowych co do obecnej praktyki.
8. Podzielamy podnoszony w dotychczasowych dyskusjach postulat pozostawienia co najmniej 5% wyłączonych z użytkowania rębnych starodrzewów dla ochrony włośchatki, dzięcioła czarnego i siniaka. Zwracamy uwagę, że chodzi tu o całe drzewostany – np. na skarpach jezior, dolin rzecznych itp. I tak jest to wymóg certyfikatu FSC, który posiadają obie zaangażowane RDLP. Niezależnie od tego, dobrą praktyką jest pozostawianie „kęp ekologicznych” (biogrup) na zrębach.

9. Siedliska bagienne (Bb, BMb, LMb) powinny w naszej opinii być wyłączone z użytkowania,
10. Potrzebne są zapisy dotyczące ochrony i odtwarzania zasobów w martwego drewna. Co najmniej poziom $10\text{m}^3/\text{ha}$ martwego drewna powinien być w okresie planu osiągnięty średnio w drzewostanach w obszarze. Zwracamy uwagę, że nie jest to wcale wartość wysoka – w Lasach Państwowych w Polsce jest średnio ponad $6\text{m}^3/\text{ha}$ – oczekiwanie, by w obszarze specjalnej ochrony osiągnąć średnio $10\text{m}^3/\text{ha}$ nie jest więc wygórowane.
11. Dla wszystkich chronionych kaczek występujących w obszarze wnosimy o wpisanie do tabeli zagrożeń przypadkowe zastrzelenie podczas polowań.
12. Wnoskujemy o zrezygnowanie w tym obszarze Natura 2000 z pozyskania łowieckiego cyraneczki *Anas crecca*, która powinna tu być przedmiotem ochrony. Niewłaściwe i nieetyczne wydaje się dopuszczanie polowania na ptaki w obszarze wyznaczonym specjalnie dla ich ochrony, choćby nawet polowanie takie nie miało znacząco negatywnego wpływu na ich populację.
13. Ponadto wnosimy o modyfikacje gospodarki łowieckiej (polowania tylko od 15 września a nie od 15 sierpnia, eliminacja śrutu ołowianego, szkolenia z rozpoznawania), prosimy także o rozważenie, by przynajmniej kluczowe fragmenty ostoi w ogóle wyłączyć z polowań na ptaki.
14. W borowym kompleksie leśnym, jakim są Bory Tucholskie, zwłaszcza w obliczu wzrastającej nieprzewidywalności zjawisk klimatycznych, niekiedy nieuchronnie dochodzić będzie do zjawisk o charakterze kłęskowym (np. wiatrołomów – przykładem mogą być wiatrołomy z 2012 r.). Z punktu widzenia przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 celowe byłoby, by w reakcji na takie zjawiska w szerszym zakresie stosować pozostawianie powierzchni pokłęskowych do naturalnej sukcesji. Wnosimy, by zapisać to w planie.
W Puszczy Piskiej, po kłęskowym huraganie z 2002 r., eksperymentalnie pozostawiono do naturalnej sukcesji (bez uprzątania pozostałości połamanego drzewostanu) powierzchnię 445 ha. jest to tzw. las „Szast”. Badania ornitofauny, wykonane w 2007 r.¹, wykazały, że *„Liczba gatunków ptaków wpisanych do załącznika 1 Dyrektywy Ptasiej w przeliczeniu na jeden punkt nasłuchowy była kilkukrotnie wyższa w wiatrołomie pozostawionym do naturalnej regeneracji niż w lesie zwartym. średnia liczba osobników gatunków uwzględnionych w załączniku 1 Dyrektywy Ptasiej w punkcie nasłuchowym była kilkukrotnie wyższa w przypadku wiatrołomu niż w lesie niezaburzonym. Różnice były istotne statystycznie. Pozytywnie na wiatrołom zareagowały np. dzięcioł czarny, gąsiorek, dudek.”*. Pozostawianie niektórych powierzchni powiatrołomowych do naturalnej sukcesji byłoby więc działaniem cennym z punktu widzenia Dyrektywy Ptasiej, niestety jak dotąd zupełnie nie jest to stosowane w Borach Tucholskich.

¹ ŻMIHORSKI M. 2011. Wpływ naturalnych zaburzeń ekosystemów leśnych i konsekwencje różnych scenariuszy zagospodarowania powierzchni pokłęskowych dla różnorodności biologicznej na przykładzie ptaków. MscR na zlecenie GDOŚ.

15. Przynajmniej potencjalnym zagrożeniem dla zimorodka jest likwidowanie potencjalnych miejsc lęgowych - skarp i obrywów nadrzecznych („wyrw” brzegowych), realizowane często w ramach tzw. utrzymywania cieków. Ustaleniem planu powinno być zachowanie naturalnego charakteru cieków w obszarze, w tym umożliwienie naturalnych procesów hydromorfologicznych i erozji brzegów; pozostawienie w stanie naturalnym powstających na brzegach cieków wyrw, podcięć erozyjnych, obrywów.
16. Bocian biały, jak się wydaje, potrzebuje zachowania w ekstensywnym użytkowaniu istniejących użytków zielonych, co przecież nie jest oczywiste.
17. Błotniak stawowy, jak się wydaje, potrzebuje zachowania zabagnionych kompleksów szuwarów.
18. Perkoz dwuczuby, jak się wydaje, potrzebuje regulacji gwarantujących spokój w miejscach gniazdowania, w tym zapobiegających podpływananiu do gniazd lub skupień gniazd w okresie lęgowym w ramach turystyki i rekreacji wodnej.
19. Plan powinien zapewnić, że w obszarze Natura 2000 nie powinny być udzielane zezwolenia na odstępstwa od zakazów ochrony gatunkowej wobec czapli siwej. Podobne podejście należałoby przyjąć w stosunku do kormorana czarnego.

Uwagi z 23 września 2013 r.

20. Kluczowy dla niektórych gatunków jest udział starych drzewostanów oraz starych drzew w drzewostanach (biorąc także pod uwagę, że np. 'dziuplastość' drzew, albo ich przydatność pod gniazda dużych ptaków szponiastych zależy od wieku drzew). Uważamy, że zapewnienie odpowiedniego udziału starych drzewostanów i drzew powinno być wskazane jako jeden z kluczowych celów ochrony (w tym wyraźnie wskazane jako element celu dla odpowiednich gatunków). Podejmowane w tym celu środki ochronne powinny obejmować trzy niezależne od siebie działania:

- a) Sprawdzenie, jaka część drzewostanów jest pozostawiona w całości bez użytkowania i może starzec się w sposób naturalny. Chodzi tu o całe drzewostany (całe pododdziały), tu jednak w skali obszaru Natura 2000 mogą wliczać się także biernie chronione drzewostany w parku narodowym (bez zaplanowanej przebudowy ani trzebieży późnych) i rezerwatach przyrody;
- b) Kontynuacja obecnej praktyki gospodarki leśnej – pozostawiania co najmniej 5% każdego drzewostanu rębego w formie biogrup, z nienaruszonymi także dolnymi piętrami lasu, docelowo z pozostawieniem biogrup do naturalnej śmierci i rozkładu;
- c) Kontrola struktury wieku drzewostanów w obszarze w ramach planowania urzędniowleśnego. Należy tak planować użytkowanie rębne, żeby udział drzewostanów >100 letnich w obszarze Natura 2000 nigdy - nawet okresowo - nie spadał. Ew. jeżeli obecny udział takich drzewostanów jest zbyt niski, należy wskazać, jaki ich udział powinien być osiągnięty i utrzymany.

Powyższe środki już obecnie są teoretycznie stosowane, dlatego ich wdrożenie nie powinno napotykać sprzeciwu. Zwracamy uwagę na różnice między nimi (w szczególności, nie należy mylić pozostawiania 5% drzewostanów jako referencyjne, z pozostawianiem na zrębach 5% biogrup stanowiących docelowo wewnętrzny element struktury drzewostanu).

21. Środki ochrony wielu gatunków (w obecnym ujęciu dotyczy to zwłaszcza bielika, ale przypominamy o potrzebie rozszerzenia listy przedmiotów ochrony, por. pismo z grudnia 2012 r.) powinny koncentrować się nie tylko na ochronie obecnych miejsc gniazdowania, ale także na kształtowaniu takiej struktury krajobrazu leśnego, żeby dostarczał on ptakom wystarczającej liczby potencjalnych miejsc gniazdowych dobrej jakości – a więc np. dla bielika ważna jest nie tylko strefowa ochrona istniejących gniazd, ale także zapewnienie odpowiedniego udziału w krajobrazie starodrzewi w pobliżu jezior, wolnych od antropopresji, w których gniazda potencjalnie mogą być zakładane, itd. Uważamy, że gwarantujące to zapisy powinny znaleźć się w PZO.

22. Raz jeszcze podkreślam konieczność szczególnej ochrony ekotonów las-woda. Dla gągoła i nurogęsia kluczowe znaczenie ma dostępność miejsc lęgowych w strefie brzegowej, która byłaby najlepiej gwarantowana przez naturalne procesy – w tym starzenia się drzew, powstawania w nich dziupli, powstawania wykrotów i złomów itp. Podtrzymuję wniosek o przyjęcie zasady wyłączenie z użytkowania rębego ekotonów wzdłuż jezior i cieków wodnych o szerokości drzewostanu min. 50 m. Ekotonów tych nie należy także

użytkować zrębami złożonymi. Dopuszczenie do stosowania zrębów złożonych co prawda wydłuża o kilka-kilkanaście lat proces wyrębu, lecz koniec końców prowadzi do usunięcia kluczowego dla ptaków starodrzewia. Ustaleniem planu powinna być także konsekwentna ochrona ekotonów las-woda, w tym także pełna ochrona roślinności szuwarowej, litoralnej, oraz pozostawianie drzew zamierających i martwych, w szczególności przewracających się do wody (dotyczy zarówno brzegów jezior, jak i rzek – te są kluczowe np. dla zimorodka).

23. Ustalenia PZO, choć mogą przejmować niektóre standardy certyfikatu FSC, nie powinny bezpośrednio odwoływać się do punktów standardu, tj. należy zagwarantować, że ewentualne przyszłe zmiany standardu FSC nie będą skutkować zmianami środków ochrony podejmowanych w rozważanym obszarze Natura 2000. Można natomiast oczekiwać, że zarządzający lasami – posiadając obecnie certyfikat FSC – nie powinni sprzeciwiać się zapisom analogicznym do wymogów obecnie obowiązującego standardu (a obejmuje on zarówno 5% powierzchni reprezentatywnych, pozostawianie con. 5% biogrup w użytkowaniu rębnym, jak i pozostawianie wszystkich drzew dziuplastych).

24. Raz jeszcze podkreślam też konieczność zabezpieczenia obszaru przed nadmierną turystyką, która zwłaszcza ostatnio intensywnie się rozwija. Dotyczy to w szczególności:

- a) Turystyki kajakowej, która wymaga ograniczenia co do miejsc, terminów udostępnienia (krytyczny może być nie tylko okres lęgowy, ale także okres wodzenia piskląt gągoła i nurogęsi po wodzie, co trwa do ok. połowy lipca), ew. limitowania co do liczby osób/kajaków.
- b) Żeglarsstwa – w tym sprzeciwić należałoby się postulatowi przebudowy mostów pomiędzy jeziorem Karsińskim a Witocznem i szerszego udostępnienia w ten sposób wpływania na jeziora Witoczno, Płesno, Małoląckie, Łąckie, Dybrzk, Kosobudno.

Zdajemy sobie sprawę z trudności formalnych co do ograniczenia powszechnego korzystania z wód. Być może kluczowe dla ptaków miejsca należałoby uznać za rezerwy przyrody, w których istnieją już instrumenty prawne umożliwiające dopuszczenie tylko takiego udostępnienia turystycznego i rekreacyjnego, jakie zostanie uznane za nieszkodliwe dla wartości przyrodniczych.

25. Jako środek ochrony zimorodka, słusznie proponowana jest zasada „Pozostawienie w nurcie wszystkich rzek przewróconych w sposób naturalny drzew”. Podkreślamy, że w typowym dla obszaru rzeczno-jeziorowym układzie hydrologicznym, nieuzasadnione wydają się obawy, że zatory drzewne w nurcie rzek mogą powodować zagrożenie powodziowe. Zwracamy uwagę, że w obszarach w Polsce, w którym martwe drzewa w nurtach rzek są konsekwentnie pozostawiane (np. rzeki w Drawieńskim Parku Narodowym), nie występują żadne, nawet lokalne zjawiska powodziowe tym spowodowane.

Przypominamy jednak także, że należałoby również wyraźnie zapisać utrzymanie w stanie naturalnym brzegów rzek i dynamiki koryt rzecznych – w tym nie ingerowanie w procesy erozji bocznej: pozostawienie w stanie naturalnym powstających na brzegach

cieków wyrw, podcięć erozyjnych, obrywów, które zimorodkom niezbędne są jako miejsca lęgowe.

Zwracamy uwagę, że w przypadku nadmiernego natężenia ruchu kajakowego, może on przybrać formę 'ciągłego strumienia kajaków' płynącego rzeką (wg danych z innych rzek Polski, może to miejsce przy natężeniu ruchu >300 osób/dzień przepływających przez dowolny przekrój rzeki), a to już znacząco ograniczałoby możliwość żerowania zimorodka i mogło wpływać na jego sukces reprodukcyjny.

Uwagi z 17 lutego 2014 r.

26. Rozważając gatunki ptaków jako potencjalne przedmioty obszaru, do nadania lub utrzymania oceny D nie wystarczy stwierdzić, że obszar gromadzi mniej niż 0,5% krajowej populacji gatunku. Do nadania lub utrzymania oceny D należy uzasadnić, że obszar nie jest odpowiedni do ochrony gatunku bo np. nie zawiera dogodnych dla gatunku siedlisk. Analizy takiej nie przeprowadzono, w związku z czym propozycje nadania lub utrzymania ocen D wielu rozważanym gatunkom nie są wystarczająco uargumentowane.
27. Projekt zarządzenia nie zawiera wielu zapisów proponowanych w dokumentacji, które wydają się kluczowe dla ochrony obszaru. Przykładowo, brak w nim:
- a) Pozostawienie stref ekotonowych wzdłuż cieków i zbiorników wodnych o szerokości nie mniejszej niż dwie wysokości drzew panujących, bez użytkowania zrębami zupełnymi²,
 - b) Identyfikacja oraz likwidacja nielegalnych przyłączy odprowadzających ścieki komunalne do rzek i jezior w obszarze oraz do rzeki Jarcewska Struga na całej jej długości.
 - c) Na siedliskach bagiennych, w kępach starodrzewia, o których mowa w zadaniu nr 2 oraz w strefach 50 m wokół brzegów wszystkich jezior o powierzchni większej niż 0,5 ha, a także wzdłuż brzegów rzek w strefach szerokości odpowiadającej jednej wysokości drzewostanu dążenie do pozostawiania docelowo co najmniej 10 m³/ha martwego drewna³
 - d) Nieorganizowanie nowych szlaków turystycznych i wszelkich nowych obiektów infrastruktury turystycznej w promieniu 500 m od granicy strefy ochronnej gniazd ptaków strefowych,
 - e) Pozostawienie w drzewostanach na całym obszarze Wielki Sandr Brdy trwale wyłączonych z użytkowania rębego starodrzewów zajmujących co najmniej 5% powierzchni manipulacyjnej użytkowania rębego zachowanie standardów FSC, AD 33 PL 09, standard 6.5.1.5/6⁴.
 - f) Nie wykonywanie w okresie lęgowym ptaków (maj-lipiec) prac związanych z wycinaniem drzew w młodnikach do 10 lat oraz w pasie drzewostanu wokół nich o szerokości 1 wysokości drzew panujących w tym pasie.

² Naszym zdaniem takie strefy w ogóle powinny być nieużytkowane, także innymi rębami.

³ Naszym zdaniem ilość zdecydowanie z mała. Martwe drewno w takiej ilości powinno być średnio w całym lesie, a na siedliskach bagiennych i w strefach przywodnych jego ilość nie powinna w ogóle być ograniczana i powinna być maksymalna jaka się wytworzy wskutek zamierania drzew.

⁴ Zapis jest słuszny i zasadny, ale niesłuszne jest odwoływanie się w nim do standardów FSC. FSC jest prywatną organizacją, która może zmienić – np. pogorszyć - swoje standardy a nie powinno to wpływać na sposoby ochrony obszaru Natura 2000

- g) Pozostawienie w nurcie rzek przewróconych w sposób naturalny drzew (z wyłączeniem sytuacji, gdy przewrócone drzewa stwarzają zagrożenie podtopienia terenów rolniczych)⁵

28. Zgodnie z zasadami techniki prawodawczej, akt prawa miejscowego, jakim jest rozporządzenie PZO, powinien ustanawiać normy prawne zrozumiałe na podstawie wiedzy ogólnej oraz innych aktów prawa. Nie mogą to być normy odnoszące się do informacji nie udostępnionych publicznie. Cele działań ochronnych w załączniku 4 nie spełniają tego wymogu, w szczególności:

- a) Nie wiadomo, jaki stan populacji łabędzia krzykliwego, żurawia przelotnego, lelka, zimorodka, lerki jest uznawany za „właściwy”, tj. jakie są kryteria i wskaźniki określające, że stan jest właściwy.
- b) Nie wiadomo, jaki jest stan obecny populacji gagoła, nurogęsi, bielika, żurawia lęgowego, puchacza, włochatki, dzięcioła czarnego, tj. jaki stan byłby uznany za „niepogorszony”.
- c) Nie wiadomo, co oznacza i jak jest obliczany wskaźnik „presja antropogeniczna”. Jak wskaźnik ten miałby być weryfikowany, jeśli nie przewidziano jego monitoringu?

Ten element aktu prawa miejscowego musi być przeredagowany tak, by samodzielnie definiował, w sposób możliwy do weryfikacji, co jest celem ochrony.

29. Kluczowe dla ochrony obszaru ustalenia dotyczące ochrony stref brzegowych wód zostały ujęte w projekcie Zarządzenia tylko jako „wskazania do zmiany w istniejących studiach uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego”. Tym samym, nie będą one miały żadnej mocy, dopóki nie zostaną wprowadzone do studiów lub planów, a zapewne nie zostaną, bo gminy nie mają takiego obowiązku. Niestosowanie się do tych zasad nie będzie wywoływać konsekwencji z art. 37 ust 2 ustawy o ochronie przyrody. Zapewnienie wdrożenia wskazanych zasad ochrony stref brzegowych powinny zostać ujęte jako działanie ochronne. W szczególności:

- a) Wskazanie do zmian studiów i planów, polegające na ujęciu w nich strefy 100 m od brzegów wód jako strefy w której nie powinna być lokalizowana zabudowa, nie będzie skuteczne gdyż studium nie jest aktem prawa miejscowego i gminy nadal będą zezwalać na lokalizowanie takiej zabudowy w trybie decyzji o warunkach zabudowy. Sugerujemy, by zapisać także jako działanie ochronne, wykonywanie przez organy gmin, utrzymanie co najmniej 100m stref od brzegów wód jako wolnej od zabudowy.
- b) Utrzymanie brzegów wód w stanie naturalnym powinno zostać ujęte jako działanie ochronne, a nie tylko jako wskazanie do zmian studiów i planów.

⁵ Zapis nie jest całkiem trafny, bo kto miałby stwierdzać, że takie zagrożenie występuje? Obserwacje np. z Drawy i Płocicznej w Drawieńskim Parku Narodowym, w podobnym krajobrazie jeziorno-sandrowym, sugerują że zagrożenie takie jest mitem. Wbrew rozpowszechnionym przekonaniom, zatory z drzew w nurcie rzeki nie powodują istotnych zmian poziomu wody, w tym podtopień gruntów przy rzece! Jednak, zarządcy cieków są często przekonani, że każde martwe drzewo w rzece „stwarza zagrożenie podtapianiem gruntów”. Należałoby ograniczyć ew. tylko do przypadków usuwania zatorów rzeczywiście i niewątpliwie powodujących podtopienia zabudowań i ew. użytkowanych gruntów rolnych.

30. Analogicznie do pozostawiania w stanie naturalnym brzegów rzek, sugerujemy zapis o pozostawianiu w stanie naturalnym stref brzegowych jezior (strefa skarpy przyjeziornej, lasu lub zadrzewień na 30-50m od brzegu jeziora, roślinności litoralu jeziora).
31. Wskazania do studiów i planów powinny dotyczyć także zaniechania istniejących planów stworzenia żeglownego szlaku na jeziorach od Charzykowskiego do Kosobudna, w ramach którego miała być pogłębiana rzeka Brda, począwszy od wschodnich granic obszaru.
32. Istotnym, w szczególności dla zimorodka, działaniem ochronnym, byłoby zmodyfikowanie sposobu utrzymywania cieków w obszarze tak, by gwarantowały one zachodzenie naturalnych procesów erozji bocznej (powstawanie skarpy – potencjalnych siedlisk lęgowych dla zimorodka) oraz pozostawianie w ciekach rumoszu drzewnego (obserwacje np. z Drawy i Płocicznej w Drawieńskim Parku Narodowym, w podobnym krajobrazie jeziorno-sandrowym, wskazują, że wbrew rozpowszechnionym przekonaniom, zatory z drzew w nurcie rzeki nie powodują istotnych zmian poziomu wody, w tym podtopień gruntów przy rzece!). Zapisy w tym kierunku znajdują się w dokumentacji, ale nie zostały ujęte w projekcie zarządzenia!
33. Monitoring martwego drewna powinien być wykonywany w siatce losowych punktów, losowanych do celów monitoringu i nie znanych wcześniej zarządzającemu lasem. W przeciwnym razie istnieje niebezpieczeństwo, że zarządzający lasami będą pozostawiali martwe drewno tylko na znanych z góry powierzchniach wyznaczonych do monitoringu tego elementu.